

hazájuktól távol élők speciális problémáit helyesen kezelhetik, a következményes lelki sérülések orvoslását eredményesen végezhetik. Különös jelentősége van az érintett családok gyerekeivel való foglalkozásnak. Ez mindig szeretetteljes formában történjen. Az érzelmi kötődés kialakítását fontosabbnak tartja a szerző, mint az ismeretek, hiteelvek korai átadását. Külön kitér a családok lelki gondozására. Hasznos gyakorlati tanácsokat ad az otthoni védő légkör kialakításához és az idegenben élő azonos nyelvű családok közösségei összefogásához.

Az előadások stílusa a komoly tartalom mellett is mindvégig eleven, költői képekkel élénkített.

(Dr. Christine Hantel-Fraser: *Zur Psychologie der im Ausland Lebendem. Pastoral-Information XXV. Bonn, Katolisches Auslandssekretariat, 1992.*)

Semsey András

MAGYARSÁGKUTATÁS ÉS SZEREPKERESÉS

Magyarságkutatás címmel jelent meg a Magyar-ságkutató Intézet évkönyve 1991-ben. E kiadvány csak válogatás, ízelítő az intézet kutatóinak több kötetre rúgnó munkáiból.

A határon túli magyar kisebbségek oktatásügyét taglalják az első rész tanulmányai. Fejős Zoltán írásának segítségével a 19. század végétől a II. világháborúig követhetjük nyomon az Észak-Amerikában folyó magyar nyelvű oktatás rendszerét. A tanulmány megállapítása szerint a magyar állam és az egyházak azon igyekeztek, hogy kivándorolt honfitársaik mihamarabb visszatérjenek Magyarországra. A kint élő első generációs magyarok azon kifogását igyekeztek eloszlatni, hogy gyermekeik már nem tudnak beilleszkedni a magyarországi keretek közé. Az oktatásért tehát mindent megtettek, hol pénzzel, magyar tanítókkal, tankönyvekkel, hol pedig az óhazából hívott missziós apácák segítségével. A magyar oktatásért tett intézkedések intenzitása és határfoka természetesen nem volt mindig egyforma, de 1940-ig komolyan hittek ügyük sikerében.

Popély Gyula tanulmánya az 1918–1938 közti időszak cseh-szlovákiai magyar népiskoláiról szól. A magyar népiskolák fölszámolása rögtön a katonai birtokbavételt követően megindult. A szerző szerint először csak összevontak iskolákat, hogy a nagy távolságok nehezítsék a magyar gyermekek iskolába jutását. Kétnyelvű iskolákat hoztak létre, majd egyszerűen bezártak magyar iskolákat olyan területeken is ahol a lakosság 100%-a vallotta magát magyarnak.

Enyedi Sándor a romániai magyar oktatás 1944-től 1959-ig tartó helyzetéről számol be, mely időszakra nem született még átfogó és tényeket alaposan feltáró monográfia. A tanulmány megállapítása szerint 1946-ban még fejlődéctől szepelt a Világosság című kolozsvári lapban: „Minden magyar gyermeket magyar iskolába!” A kezdeti fellendülést, a magyar iskolarendszer átszervezését és fejlesztését 1959-re újraértelmezte a román nemzetiségi politika. Enyedi megállapítása szerint az 1952-ben létrehozott Magyar Autonóm Tartomány oktatásügye a román kirakat-politika szerves része volt. Ez arra szolgált, hogy a többi tartományban folyó románosításról elterelje a figyelmet, bár tegyük hozzá, hogy a magyarországi figyelemről nem nagyon kellett tartania. 1959 nyarán megjelenő statisztikai adatok már csak globális adatokat közölnek az autonóm terület iskolahálózatáról, mely nem tünteti fel a tanítási nyelvet. Enyedi Sándor ettől az évtől számítja a brutális románosítás korszakát.

Az ötvenes évek Horvátországába kalauzol *Arday Lajos* tanulmánya, mely a magyarok oktatási-művelődési helyzetéről szól. Arday szerint 1949-ben Tito a belső egység megteremtése érdekében a nemzetiségek megnyerését, majd anyaországukkal való szembefordítását tűzte célul. Ennek eredményeként 1953-ban magyar lapokban már arról olvashatunk, hogy „...egységes jugoszláv érzés fogja el az embert...”. 1952-re megkétszereződtek a horvátországi magyar elemi iskolák, viszont nem volt megoldott a tanítóképzés. A Kultúrsovetség ösztöndíjasokat küldött vajdasági magyar tanítóképzőkbe, ami a mai napig is működő rendszer. Arday értelmezésében, a titói politika az ötvenes évek közepétől kezdi éreztetni a hatásait. Csökken a magyarul tudók és tanulók száma, hanyatlani kezdenek az egyéb magyar kulturális intézmények, szervezetek.

Társadalomtörténeti kérdésekkel foglalkozik a második rész. A romániai magyarság egyházainak közigazgatásáról ír *Sebők László*. A téma aktualitását adja, hogy a romániai egyházak jelenlegi közigazgatási beosztása sem közismert, sokszor még az egyházi élettel foglalkozó kutatók előtt sem. 1918-tól napjainkig mutatja be az erdélyi állapotokat egyházanként lebontva, táblázatokkal, térképekkel.

A kőszegi járás térségének fejlődéséről a XX. század folyamán, az ausztriai magyarok asszimilációjáról és az itt élő népesség gyors fogyatkozásáról szól a következő tanulmány, mely *Éger György* munkája. Az ausztriai állapotokat párhuzamba

állítja a magyarországi részek 1941-ig tartó fejlődésével, majd az azt követő népességsökkenéssel.

A számomra legérdekesebb írás, és talán gyakorlati szempontból leginkább aktuális cikk Tóth Pál Péter *Nemzeti értékeink és az első osztályos tankönyvek* című tanulmánya. A szerző négy, ma is használatos könyvet vizsgált, figyelemre méltó eredménnyel. Megállapítása szerint a nemzeti tudat és érzésvilág kialakításában kivételes jelentősége van az első osztályos tankönyveknek. A betűkkel e korban ismerkednek meg a gyermekek, és az esetek jelentős részében a betűk megtanulása együtt jár a szövegek automatikus „megtanulásával”. Tóth Pál Péter szerint idősebb lenne olyan tudatos nevelés, egészen kiskortól, mely nemzeti hovatartozását tudó és vállaló embereket nevel. Fontosnak tartja, hogy a tankönyvek is ezt sugallják történelmi, irodalmi személyiségeink, eseményeink, jelképeink, építészeti, földrajzi jellegzetességeinken keresztül.

A kötet tartalmaz még dokumentumokat *Nagy Zoltántól, Takács Páltól és Csernák Györgytől* a beszercebányai református egyházmegyéről, a bukaresti magyar iskoláról és a svájci könyvtárak magyar könyvgyűjteményeiről. A könyv egészéről elmondhatjuk, hogy érdekes, tanulságos történelmi munkákat tartalmaz. Aktualitásukról azonban (kivéve az elsős olvasókönyvekről szólót) nem lehetünk ugyanígy meggyőződve.

Ha már magyarság-kutatásról beszélünk, sokkal fontosabbnak tűnhet, hogy ma élő társadalmi-kulturális problémákról szóljunk, és – lehetőség szerint – szakértői álláspontokat is felkínáljunk. De vajon beszélhetünk egyáltalán magyarságkutatásról? Talán a fogalom meghatározatlanságából adódnak a könyvben fellelhető műfaji problémák, a témaválasztás esetlegességei. A tanulmánykötetbe foglalt egyes témákat érdemes lenne külön kötetekben megjelentetni, esetleg válogatásként, sorozatban is. Végezetül itt jegyzem meg, hogy a Magyarságkutató Intézet nevet változtatott és most Közép-Európai Intézet néven működik. Lehet, hogy ez lényegi profilváltást is jelent? Jó lenne róluk többet hallani.

(*Magyarságkutatás. A Magyarságkutató Intézet Évkönyve. Bp., 1991.*)

* *

VANNAK-E EMBERI JOGAIK?

A tanulmány első része (Jelentés a skinhead jelenlétről) általános képet kíván adni a mozgalom

eredetéről, a jelenség okairól, következményeiről és különböző konkrét intézkedéseket is javasol azok megelőzésére, fől számolására.

A skinhead mozgalom Angliából indult el 1969-ben, mintegy a hippi-dívat ellentétéként. A pacifista gondolkodással szemben a fiatalok egyes körei a férfiaságot, keménységet tekintették elérendő eszménynek, akik példaképpül az amerikai hadsereg egyik elit alakulatát, az ún. skinneck-eket (bőrmakúiak) választották. Magyarországon a 70-es évek elejétől vannak jelen skinheadek, csoportra szerveződésük 1983-ban a skinhead zenekarok (Pannonskins, CPG, Mos–Oi.) megalakulásával indult meg.

A mozgalom terjedésének általános okaként említi a szerző az Európában és Amerikában a 80-as évek végétől egyre erősödő gazdasági, pénzügyi, kulturális és erkölcsi válságot, mely közben nem szűnik az előítélet és gyűlölet szítása, a közelmúlt népiértésainak dicsőítése, vagy éppen tagadása. A politikusok és a tömegkommunikáció felelősségét hangsúlyozza a jelentés. Szerintük a közszereplők nyilatkozatainak sokkal visszafogottabbnak kell lenni, mindig ügyelniük kell arra, hogy azt még véletlenül sem lehessen rasszista, idegenellenes célzatúnak magyarázni. A bőrfejük világnézetére nagy hatással van a populizmus, gyűlöletük tárgya az „idegen”. Számukra legfontosabb, hogy a idegenség jól megkülönböztethető legyen, támadásaik ezért irányulnak elsősorban színes bőrűek ellen. Nem tartják magukat neonáciknak, gondolkodásukban a szocialista és liberális világnézet mint a nemzetről idegen és veszélyes ideológiák jelentkeznek.

A jelentés megállapítása szerint a magyarországi skinheadek nagy része a közép és felső-közép osztályba tartozó családok középiskolás fiai közül kerül ki. Általában még kialakulatlan személyiségű fiatalokról van szó, akiknek csoportkohéziója a kollektív összetartozás érzése, mely párosul a nagy fokú agresszivitással. Támadásaikat szinte mindig csapatokba verődve, biztos túlerőben követik el.

A kötet második része tanulmányokat tartalmaz. Az első Horváth Attiláé, *Az idegengyűlöletről és az idegenrendészetről* címet viseli. Reális veszélynek látja, hogy a magyarországi skinheadek megtalálhatják a kapcsolatot a szélsőjobb oldali áramlatokkal, akik konkrét ideológiai irányt és vezetést adhatnak az erre fogékony csoportosulásoknak. A szerző példákkal illusztrálva mutatja be: erősödnek a szélsőséges irányzatok mind Magyarországon, mind pedig a fejlett nyugati társadalmakban. Az idegengyűlölet létrejöttének okait a követke-